

Ohar batzuk, hasteko

1) Ez marxismoa ez kristianismoa dira uniboko eta monolitiko Frantzia. Marxismo asko dago. Kristianismo asko. Hori dela eta, bien arteko erlazioak aztertu nahi direnean, ezin garaituzko zailtasuna dago. Izan ere, jakin beharra dago azter-gai den marxismo horren ideologia nolakoa den, eta berdin kristianismo horren teologia.

Esate baterako —eta honek frogatzen du zailtasuna— 1972an AKk antolatuturik «pentsaera marxistaren astean», R. Solé *Le Monde*-ko kazetariak, zera ohar-teratzen du: marxismo bat bakarra eta kristianismo asko zirela solaskide. Marxismo bakarra, Alderdi Komunistarena zen, eta solaskideen artean joera askotako kristauak zeuden.

2) Nor norekin dabilen jakitea litzateke interesgarri. Edo norekin ibili nahi den.

Azkeneko urteotan ikusi dena da solaskideak erabat aldatu direla. Hortan ikasia den batek ohar hau egiten du, alegia, Frantziako AKrekin elkarrizketa egin ohi zutenak, hastapen batean, dominiko frankotiradoreak zirela, eta gaur solaskide hautatuak jesuita «ofizialagoak» direla. Eboluzio oso bat erakusten du honek. (Elkarrizketa hauek hauteskunde-garaietan batipat antolatuak direla jakiten bada, ia dena dago esplikaturik).

Esan gabe doa «lehengo horiek» beste marxismo-mota bat hautatu dutela solaskide.

Bestalde, «elkarrizketa» horrek ez du zentzu bera bi joera hauetan. Arin-ki esanik, eman dezagun AK eta honen solaskideen hauzia *lan bateratu* bat zein kondiziotan egin litekeen azterkatzea dela. Neo-marxista eta kristau ezkertiarrena, aldiz, nola kristau eta marxista batera izan.

3) Teoriazki harturik aipaturiko hortan hauzirik badagoela aitorturik ere, eta bereizketa hori egiazkoa dela uste izanik ere, uste dut erlijio/marxismo problema itzaliz doala. Esplika nadin.

Pratikan, bai lan bateratua bai kristau eta marxista batean izatea, gauza egina da. Politikazko eta ekintzazko analisiaren mailan egin ohi dira bereizketak. Hor, bada, bereizketa ez dago kristauen eta marxisten artean, balizik

eta (eman dezagun) sozio-demokrata eta marxisten artean, edo erreforma-
zale eta iraultza-zaleen artean. Errazegia da, dio A. Cornerotte-k (1), Jain-
koa tartean sartzea eta ekintzan ez dagoen lekuan problema jartzea.

Ez da ahantzi behar politika mailan gaudela hemen.

Erlijio/marxismo problema itzaliz doa, esan dugu. Hortan gaude. Gaur-
ko egoeraren adierazpen batzuk ekartzea aski litzateke. Marxisten artean
erlijio-fenomenuak ez du interpretaketa bat bakarrik. Askorentzat erlijioa
(edo fedeoa, nahi bada) ez da lobelarra. Protesta-indarra ere baliteke, eta
hala dela gaurregun diote askok. Kasurik txarrean ere, ateismo militan-
teak ez du buru ez buztanik, diote. Dekretu baten bidez erlijioa ez bait da
ezabatzen. Erlijioa hilko da, baina sortu duten kondizioak hiltzen direnean
bakarrik. Illitchev-en joeratik urrun gaude Frantzian, uste dudanez.

Beste marxista batzuen ustetan, elkar ukatu ez baino elkar osatu egin
behar dute gaur marxismoak eta kristianismoak. Garaudy-ren joera.

Badago beste joera bat ere, inongo kontradiziorik ikusten ez duena hau
ere. Hautentzat marxismoa zientzia eta teoria da eta ez ideologia eta huma-
nismoa. Althusser-en eskolaren bereizkuntza hau oso zabaldua da kristauen
artean. Esate baterako, Paul Blaquart-en joera da.

Erlijio/marxismo problema itzaliz joateko bada beste arrazoirik ere. Ka-
tolizismo politikorik ez gehiago egotea ez da ttipiena. Kristau bezala presenta-
tzen den Alderdirik ez dago Frantzian. Kristauak partidu guztietan daude.
Eta katolikoak Alderdi batera doazenean, pauso hori ez dute Elizaren ize-
nean ematen. Gehiago oraindik; Nahiz AK, nahiz PSU, nahiz gainontzeko edo-
zein Alderdi hautatu, hautapen hori —nola esan?— fedea bultzaturik de-
nean ere, ez dute fedea izenean egiten. Ezkerreko Alderdi batean
ez dira katoliko bezala presentatzen, baizik eta ezkertiar bezala.

4) Baina nor da marxista eta nor ez Frantzian? Lanak ditu jakiteak,
gehiago erabakitzeak.

Nik ez baino besteren batek egin beharko luke tipologiaren bat. Dena
den, eta probisionalki bada ere, ohartxo batzuk egin nitzazke.

(1) Ikus «en Europe, chrétien dans la lutte révolutionnaire», in *Christianisme et Révolution*,
Lettre, Paris 1968.

Ezkertiar guztiak marxista ahal dira? Askok hala uste (edo nahi?) arren, nahiko argi dago ezkertiarrok oro ez direla marxista. Memento hontan Maurice Clavel-en joera dut gogoan. Eta honek badu bere eskola. Hauek iraultzaren izenean bazterten dute marxismoa, Marxismoak proposa eta ekar lezakeena baino askoz urrunago joan nahi dute. Erabateko iraultza behar du Mendebalak. Marxismoak ezin lezake hori egin, Mendebaleko kategorien barnean bait dago marxismoa bera ere.

Sozialista guztiak marxista ahal dira? Hemen astiroago joan behar da. Sozialismoa eta marxismoa ez dira sinonimu, bistan da. Baina, Frantzian, sozialismoa marxismoz sakonki kutsatua dago (2). Eta hori gero eta gehiago; marxismoa bera berritzen doan neurrian, esango nuke.

Baina nola erabaki nor den eta nor ez marxista? Hontan dago hauzia. AKra sartzea aski ote da marxista izateko? AKri marxista izena bera ere kendu nahi lioketen neomarxistak ez dira falta. Bestalde, PSU, filosofiazki marxista ez izanik ere marxismoaren materialismo historikoa onartzen duena, ekintza eta analisisietan marxista dela ahobatez diote barnekoek eta kanpokoek.

Partidua ez dela irizpide erabakitzailea bistan da.

Badira marxismoa ispirazio jeneral bat bezala hartzen dutenak.

Badira marxismoa zientziazko aztergailu bezala hartzen dutenak.

Badira sozialismoa ispirazio jeneral bat bezala eta marxismoa zientziazko tresna bezala hartzen dutenak (3).

- (2) Michel Poirier jaunak hala dio: «...eta lehenik, beste herri batzuekin aldeztuz, gure sozialismoa benetan marxismoak bortizki markatua dagoela uste dut. Ez dut esan nahi osotasunean eta jokabide guzietan marxista denik, baina bai zentzu hontan markatua dagoela... Ezina da, Frantzian, sozialismoa aurrez hartu, zuzenki marxismoa aurrez aurre neurtu beharra izan gabe». (Ikus «Un chrétien peut-il être socialiste?», in *Frères du Monde*, 29-30, 1964.
- (3) Sozialismoa ispirazio bat, mistika bat (Péguy, Mounier), humanismo bat delako eta marxismoak analisiz-tresna eta ekintza-plan bat proposatzen duelako, biak batera hartzeko joera oso hedatua da kristauen artean. Etsenplu gisan FMk *Socialisme et Christianisme* zenbakia ren sarreran dioena aldatu nahi nuke: «Nous n'allons pas au socialisme parce que c'est plus logique ou plus beau, mais parce que c'est juste et parce qu'il nous semble que cela convient à merveille à l'idée que nous nous faisons de la charité chrétienne et des exigences sociales de l'Incarnation du Seigneur (...) Qu'on nous comprenne bien, nous ne sommes absolument pas fascinés par le marxisme soviétique ni par le matérialisme de Marx, mais il nous semble que le marxisme, en tant que système économique et social, a réussi à assumer et à synthétiser

Badira marxismoa zenbatsuki hartzen dutenak, J. Azurmendik dioenez (*Herriaren lekuko*, Jakin 1972), *zenbat eta marxismoaren puntu gehiago onartu eta marxistagotzat eduki bere burua*. Edo Marxen alpamenak zenbatiz, alpamenak arrazoi bihurturik.

Badira marxismoa metodologia bezala ulertzen dutenak. Hautentzat Marx abiabide da (eta ez abiaburu, ortodosoentzat bezala). Marxen azterketa-ahalatasuna da onartzen dutena.

Baina hain zuzen ortodosia krisitan dagoen garal hontan, erreferentzia horren zertzeak eta koalifikatzeak ez du neomarxista askorentzat munta handirik.

5) Teoriazko hutsune handia dago Frantziako marxismoan. Egun gehiago nabari bada ere, ez da fenomenu berria; marxismo frantsesa eta filosofia elkarrengandik urrun ibili dira betidanik. Hori dela eta, antolamenduetan gutienez, gaurko lurralde hazi batetan sozialismoak nolakoa izan behar duen pentsatu gabe dago oraindik. Ezker berriak hori salatzen dio AKri, hots, lehengoari eustea ez dela aski. Hona, esaterako, zer dioen PSUko sekretario nagusi Rocard jaunak:

Aspaldi dela pentsatu dut eta hori pentsatzen jarraitzen dut: beren burua sozialistatzen duten organizazio askok herri hazi batetan sozialismoa zer izan daitekeenaz ideia falta ikaragarria dutela. Beren garaian Marx edo Lenin batek izan zuten analisi-ahalatasuna aurkitu beharrean daude; gaurko Europa bereizten duen tekniken hazkuntzari bezala ideologiazko eta politikazko inguru eta giroari egokitzen zaion asmobide sozialista baten beharra dute (4).

Beste puntu bat. Gilles Martinet marxistak, Chantilly-ko Bilkuran esan zuenez, Frantziako AKren barnean 1930az geroztik ez dago egiazko pentsamendu marxistarik. Pentsamendu marxista AKtik kanpora dago. Pentsatzailer marxista sortzaile eta berritzaileak oro, edo Alderditik kanpora jaio dira

ser tout ce que les socialismes antécédents avaient découvert et élaboré de valable tout en ajoutant à cet acquis historique une méthode d'analyse féconde et en proposant un plan d'action. Que nous le voulions ou non, le socialisme marxiste (je ne dis pas le marxisme soviétique ni le matérialisme dialectique et historique!) occupe pratiquement le champ entier de la pensée et de l'action socialiste...» (*Frères du Monde* 29-30, Bordale, 1964).

(4) Ikus «Comment les leaders de la gauche voient notre avenir», in *Nouvel Observateur* 308 (1970).

eta Alderditik botoak izan dira, edo atera egin dira. Halanola, Edgar Morin, H. Lefevre, Garaudy, Gilles Martinet bera.

6) Marxismoaren arrakasta protestantismoa biziki ezagutu ez duten herrietan ematen da. Hau Annie Kriegel-en tesia da. Hortaz jabetzeko marxismoak Europan non lur hartzen duen ikustea aski da. Iparreko lurraldetan, Alemanian, Ingalaterran marxismoak ez du Italian, Frantzia eta gure artean ainako indarririk. Gertakari bat da.

Gertakaria hor dago. Horren zergatia nola adieraz, ordea? Emeki emeki joan behar delakoan nago, kolpe batez erabaki aurretik.

Fenomenu honi ekonomiazko arrazoiak bilatu nahi izan dizkiote batzuek. Zenbat eta herri bat haziago, marxismoaren funtsa eta eginkizuna gutiago-tzen eta baliogabeztatzen balihoa bezala. Beste askoren artean, R. Aron jaunaren tesia.

Esan bezala, Annie Kriegel-ek erlijioaren arabera egin ohi du partiketa. Marxismoak katolikoentzat duen erakarmenak zer pentsaturik ematen du. Koinzidentzia handia da. Ez ote izpiritu kritiko bat falta delako?

7) *L'Eglise vire à gauche* jartzen du aldizkari batek azalean. Marcellin, Barneko Ministroak, esan zuen behin Marty kardinalak *gauchiste* askok bategan baino kalte gehiago egiten duela. Egia ahal da Eliza ezkerrera doala? Arazoari soziologiazki begiraturik, gehiegi esatea da. Ohar batzuk egin gabe ez dagoke aurrera joaterik, ez eta gero esango dena ongi ulertzetik.

Lehen bereizkuntza bat «eliz-aparatoaren» eta «masa kristauaren» artean egin genezake. «Aparatoan» (Henri Madelin-ekin) apaizak, ekintza katolikotako militanteak, hitz batean Elizaren estruktura egiten dutenak edo honi zuzenki lotuak daudenak sarturik. Eta «Kristauteria» bezala inkestatan beren burua katoliko bezala (pratikante edo ez) agertzen dutenak. (Ez ahan-tzi %89k katolikotzat jotzen duela bere burua gizarte frantsesari).

Bi mundu hauen artean desfase handia dago. «Aparatoa» askoz ere ezkerrago dago. Esate baterako, azkeneko hauteskundeetarako IFOPek eginiko inkesta batek agertu du berrogei urtetik beherako apaizen artean %64k emanen diola ezkerrari bere botoa. Ez dago holakorik kristau herrian. 1968an IFOP berak egin zuen beste inkesta bat: hautatzaile komunisten artean %5ek betetzen zuen Bazko-eginkizuna, F.G.D.S.ren hautatzaileen artean

%25k, U.D.R. eta R.I.ko hautatzaileen artean %48k, eta «Centre Democra-te»ko hautatzaileen artean %50ek.

Laburki esanik, militanteak dira ezkerrera doazenak. Baina inkesta guz-tiek hau jartzen dute argitan, erlijioa praktikatzek ez diola deusetan ezke-rrari lagutzen. Erlijioan bezala politikan, militanteen eta herri soilaren ar-tean zulo handia dago. Errealitate hori ikusiaz, konprenitzen da zergatik lu-zatzen dion eskua AKk zenbakitan gehiengo den kristau herriari, ezen eta ez «militante iraultzaile» horri.

8) Ez Alderdi Komunistak (AK), ez Alderdi Sozialistak (AS), ez Al-derdi Sozialista Bateratuak (PSU), eskatzen diote hierarkiari ezkerreko kle-rikalismorik.

Gotzaiek Lourdes-en atera duten dokumentua (*Pour une pratique chré-tienne de la politique*, 1972) txaloz hartu dute ezkerreko Alderdiok, eta hori ezkerria eta sozialismoa hautatzeko askatasuna onartua izan delako.

Bistan denez, Alderdien begirada, politikazko begiz egina da. Badakite hauek kristau aurrerazaleek aspaldidanik egina zutela hautu hori, eta beraz problema, hauzi bezala, aspaldi garaitua zela. Baina Alderdi ohartu batek ez du herria ahazten, Gotzaien abotsa entzungo duen herri hori.

Pluraltasuna onartzen eta predikatzen duen dokumentu horren aurka jarri direnak, alde batetik integristak eta bestetik kristau ultra-ekzertiarrek izan dira. Haientzat, marxismoari kontzesio gehiegi egin diote Gotzaiek. Hauent-zat, pluraltasunaren onartzea maliobra merkea da, ezkerreko posizioirik Eliza bezala ez hartzearen egina. Hona A. Parait-ek *Politique Hebdo* aldizkarian (1973-I-11) idazten duena:

Ce bricolage qui tend à concilier le «pluralisme» politique des chrétiens avec l'affirmation que «l'Evangile n'est pas neutre», a une fonction précise: permettre à l'Eglise de vivre telle qu'elle est dans son ambigüité. Le pourra-t-elle encore long-temps?

Azpimarkatzekoa da, bestalde, gaur klerikalismoa salatzen dutenak ez-kertiarrek ez baino eskuindarrak direla. Badu honek piper-minik.

Urtu da izotza

Jules Guesde-k, Jean Jaurès-ek, Léon Blum-ek burua altxako balute! (5).

Pio IX.ak, Leon XIII.ak, Pio XI.ak burua altxako balute! Burua altxako balute, zer ikusiko lukete? Lehen etsai amorratu zirenak, orain elkarrizketan eta elkar lanean.

Maizenik, kristauen eta sozialisten arteko harremanez jarduterakoan, azkeneko 20 urteak hartu ohi dira epetzat. Frantzian 30 urteko aldia hartzen da, gerra denboran egin bait zuten elkar ezagutza.

Azken urte hauetan batez ere bide luzea egin dute sozialismoak eta kristianismoak. Elkarrenganako hurbilketarik handiena eta prometagarriena ere azken hamar urte hauetan gertatu da.

Kristianismoan Joan XXIII.a izan dugu, eta honekin Kontzilioa. Eta gizarte-arazoaz, bakeaz, hirugarren munduaz entziklika nagusiak: *Mater et Magistra*, *Pacem in Terris*, *Populorum Progressio*, Roi kardinalari egin gutuna. Denbora berean, irakitan daude kristauak eta kristau taldeak eta politika eta politikan ezkerria deskubritzen dute.

Sozialismoa ere ez da geldirik egon. Batipat Stalin hilez gero. Alde batetik, URSSeko gidariek elkarbitze baketsua (*coexistence pacifique*) proposatu dute. Baina batez ere, batasun sozialista kraskatu egin da. Polonia lehenik, Hungria gero, eta Txinaren eta Moskuren haserrea, eta Pragako udaberriko loreak tankeek profanatzeara.

(5) Leon XIII.ak *Quod Apostolici* entziklika (1878-XII-28) egin zuenean, Jules Guesde-k, Frantziako lehen marxistetarik batek hasitako elkarrizketa hona ekartzeko tentazioari ezin izan diot eutsi. Giro baten adierazgarri da.

«Oui, parmi les «pestes» que vous condamnez, vous frappez au bon endroit en attaquant le socialisme, tandis que Pie IX en était encore à nous confondre avec la franc-maçonnerie et le libéralisme. Oui, la révolution sociale que nous préconisons est le grand adversaire (le seul peut-être) du christianisme. Oui, vous avez raison de dire que le socialisme «scientifique» n'a rien de commun avec le «socialisme chrétien» des utopistes. (...) Oui, notre théorie sur le mariage et la famille rompt catégoriquement avec la vôtre. Oui, nous sommes nés et naissons de la mort de Dieu, de ce Dieu qui disparaît progressivement de la société, si bien que, désormais, nous les hommes libres, nous restons seuls pour lutter. Oui, nous sommes les fils de la Réforme et de la Révolution de 89, et nous prenons en charge tout ce que le socialisme français de XVIII siècle a élaboré. Oui, vous avez raison: «socialisme ou catholicisme, la question, posée ainsi par vous, est très bien posée» (Jules Guesde: *Textes choisis: 1867-1882*, Les classiques du peuple, Editions Sociales, 1959).

Bietan monolitismoa arrakalatu da, bietan mugimendu zentrifugoa nagusitu da.

Bai marxistek eta bai kristauak iturrietara jotzen dute gogoz. Ebanjelioaren izenean kritikatzten da Eliza, eta Marxenean marxismo historikoa.

Gurutzadatik elkar-lanerainoko bide luze hori kristianismoak eta marxismoak ez dute banaka egin. Bien artean elkarrekiko erreferentzia bat beti izan da. Etsai izatea ere elkarrizketa-modu bat da, ezta?

Etsai bezala ez baino lankide bezala lehendabizikoz elkar topaketa, azkeneko gerran egin dute. Orduantxe lehendabizikoz Frantzian, eta hori ekin-tza-mailan. Izan ere, alemanaren kontra, kristauak, sozialistak eta komunistak batean ari dira burrukan. Kolaborazio hontatik zerbait baino gehiago gelditzen da. Katolikoak ikusi du ezkertiar madarikatu horrek ez duela ez adar ez buztanik. Eta ezkertiarra konturatu da kristauak ez duela erlijiozko lobelarririk.

Gilles Martinet jaunak idatzi du *Erresistentziak markatzen duela Ezker Katolikoaren histori-aurrearen azkena*. Lehen, ezkerreko kristauak banaka kontatu batzuk ziren: Sillon mugimendukoak, Péguy, Mounier... Orain kristauak politikazko iritzia kristau Elkargoari lotu gabe egiten ikasi du. Liberazioan hasten dira kristauak ezkerreko Alderdietan sartzen.

Batzuek —gutienek— Alderdi Komunistara jotzen dute, ez marxismoa onartzen dutelako, baizik eta AK *langile-klasearen alderdia* delako. Horietarik batzuek bertan jarraituko dute, fedea utziaz; beste batzuk PSUra eta gainontzeko ezker alderdi edo talde berrietara etorriko dira gerora.

Gehiago sartu dira MRPra (*Mouvement républicain populaire*). Alderdi hau kristau demokrata zen, eta komunistekin (AK) eta sozialistekin (SFIO) gobernatu duena.

1953tik gerora Mendesismoak erakartzen du kristau asko. Kristauak, hemen, radikal-sozialista joerakoen eta franc-mason sinesgabeen ondoan lanegiten dute.

1957an, MLPk (6) ezker berriko talde marxista eta marxismozale zen-

(6) MLP (*Mouvement de libération du peuple*), mugimendu kristaua zen, gerra ostean *Mouvement populaire des familles* zenetik sortua.

baitekin UGS (*Union de la Gauche Socialiste*) sortzen du, eta honek SFIOko (*Section Française de l'Internationale Ouvrière*) disidenteekin PSU (*Parti Socialiste Unifié*) antolatzen du 1960an. Oraintxe bataiatzen dute kristauak lehenengo aldiz beren burua *sozialista*.

1958an hasi eta hamar urte inguruan *club* direlakoan fenomenua ezagutzen da Frantzian. Kristau asko dago hor. Klub horiek Frantziaren gisako herri aurreratu baten ezkeraren politika nola berritu istudiatzen dute. Klub asko CIRera (*Convention des Institutions Républicaines*) sartzen dira. Mitterrand-ek zuzentzen du CIR hori. Eta ekintza eraginkorrako baten bila, eta hortarako talde nagusiagoa behar denez, CIR eta SFIO eta alderdi radikala elkarganatu, FGDS (*Fédération de la gauche démocrate et socialiste*) jaiotzen da. AS hemendik sortuko da. 1964ean CFTC konfesionala, CFDT (*Confédération française démocratique du travail*) bilakatzen da.

Eboluzio honen zentzua bil-laburtua emanez, kristauak katolizismo sozialetik sozialismora etorri direla esan genezake. Katoliko askok maiteago izan du beti gizarte-ekintza, politikazkoa baino. Katolizismo sozialetik sozialismora iragaitea ideologiazkoa da, baina batipat praktikazkoa izan da. Ekintza sozialean jardunez, dela kultura lanetan, dela herri-heziketan, dela familia-batasunetan, dela hirugarren eta laugarren munduekiko laguntzan, kristauak kargutu dira beren ekintza hori politikazko indarrek, joerek eta taldeek mugatua eta kondizionatua zenaz. Hortik gizartearen kritikara eta sozialismoaren hautapenera lerratu dira emeki emeki.

1968ko Maiatzaz gero eboluzio hori egin gabeko kristauen sozialismo-hautapena gertatzen da. Asko eta asko PSUn eta gainontzeko ezker berriko taldetan aurkituko ditugu.

Elkarrizketaren urre-haroa

Haro hori 1963-1970 urte-mugetan ezarriko nuke. (Gero esanen dudanez, ez dut honekin esan nahi elkarrizketa amaitua denik. Halere, nere ustetan, elkarrizketa hori zentzuz aldatua dago gaur). Garai hartan modan zeuden elkarrizketa-mota horiek. European nonahi eta noiznahi egin ohi ziren kristauen eta marxisten arteko Bilkurak. Eztabaida eta elkarrizketok teologo eta

filosofo marxisten artean ziren. Intelektual mailan. Denetan sonatuenak, agian, Alemaniako *Paulus-Gesellschaft* delakoak antolaturikoak izan ziren.

Elkarrizketa horietako gaiak biziki ugariak ziren, halanola: ideologia zer eta zertarako zen, erlijioaren fenomenuaren interpretaketa, marxismoa filosofia eta moral bezala, zientzia eta fedea. Frantzian lanbide hortan ibili direnak R. Garaudy, Gilbert Mury, A. Casanova eta A. Moine izan dira bereziki. Hauek entziklikak eta Kontzilioa aztertzen, Istudiatzen eta esplikatzen ibiliak dira, bestalde. (Interesgarri litzateke hontaz *France Nouvelle, La Nouvelle critique, Recherches internationales à la lumière du marxisme, Cahiers du Communisme* aldizkarien azterketa bat egitea. 1963tik 1965erainokoa, Kontzilioaz, R. Domergue-k egina du. Ikus *FM*, IV, 1965).

Oraintxetik esan dezadan, nere gardiz, elkarrizketan buruzbehera eta sakonki sartu den bakarra, hauen artean, Garaudy izan dela. Honek, lan bateratu bat bakarrik ez baino, teoriaran ere, marxismoaren eta kristianismoaren artean elkar osapen eta aberaskuntza bat eskatzen zuen.

Oro har eta dena den —politikazko xedeak aparte utzirik—, elkarrizketa horiek elkar ezagutzeko lagungarri izan direla baieztatu daitekeelakoan nago. Marxismoa eta kristianismoa hobekiago aztertzeko eta birpentsatzeko giro hori mesedegarri izan da, ezpairik gabe. Hona testigutza bat. Frantziako AKZ mintzo da:

Il n'est pas certain toutefois que cette forme «dialogue» du rapport communistes-chrétiens ne les ait pas quelque peu pris au dépourvu... Dans l'activité théorique de notre parti, le dialogue a introduit une dimension nouvelle. Il a bien fallu sortir des sentiers battus, des réaffirmations de principes, innover. D'où parfois des tâtonnements, des formulations contestables, dont l'effet positif fut peut-être de donner une impulsion nouvelle au débat d'idées au sein du parti lui-même... A la faveur du dialogue nous sommes devenus plus sensibles à l'hétérogénéité du fait religieux, donc à sa complexité (7).

Kristauen aldetik *irekitasun* izpiritu hau estreina berria bada, halatsu da marxistentzako. 1962an ere oraindik, Jean Kanapa intelektual komunista frantsesak idatzi zuenez, Elizaren gizarte-dotrinaren eboluzioa *Elizaren artetatasun handiagatik*, Eliza horrek *état d'urgence idéologique* dekretatu duelako da. Horren ustez, Elizaren edozein kanbiamendu, influentzia ez galtzea

(7) RONY, J., *La Nouvelle critique*, 178. zenb.

gatik egina litzateke. Logika berean, bada, elkarrizketa horien asmoak, marxistak konbertitzea behar luke izan.

Gaur jadanik ukazina da: gaurregun kristauen marxismoarekiko ikuspegia arras aldatu da. Berdin da marxisten aldetik ere, askok eta askok ez dute gehiago erlijioa lehengo begiz ikusten (8).

Elkarrizketaren xedea bezala, esanahia ere arras bestelakoa da gaur. Balcortasun harek lur jo du. Elkarrizketa giroa epeldu egin da.

Alderdiek —eta berek bakarrik— egin nahi dituzte orain elkarrizketak. AKk eta ASk, esate baterako. Eta ahal delarik, hauteskunde garaian.

Elkarrizketa horiek laster sartu dira *impasse* batetan. Zergatik?

Agian, batenbatek zioenez, elkarrizketok *saloiko esgrima* bilakatu zirelako. Alde batetik eta bestetik ekintza eskatzen hasia zen jendea: 1965ean André Moine komunistak idazten zuen:

Le dialogue, surtout, doit créer des conditions propices à l'action commune. Sans méconnaître l'intérêt des colloques, nous pensons notamment qu'à l'échelle du quartier, du village, le dialogue doit surtout être discussion en vue de l'action, se donner pour but l'union, l'action, une efficacité plus grande dans la défense des populations (9).

Eta bide beretik doa, 1967an, R. Domergue kristaua ere:

L'air du temps est au dialogue. Les « dialogues » se multiplient; ils deviennent pratique courante. De tous horizons idéologiques convergent le goût et la consigne du « dialogue ». Un tel climat est bénéfique...

Cependant, il nous paraît utile de dépasser le stade de la réflexion sur le « dialogue » pour aborder la question plus fondamentale à notre avis, de l'action commune (10).

(8) Hontaz gehiago nahi duenak interesarekin irakur ditzake: AZURMENDI, J.: «Gaurko marxismoa erlijioaren aurrean», Jakin 26, 1967; eta FETSCHER, I.: «Variations de la critique marxiste de la Religion», *Concilium*, 16.

(9) Ikus *Après «Pacem in Terris» - Communistes et chrétiens*, Éditions Sociales, Paris 1965, 146. orr.

(10) Ikus *FM* 49-50, 1967, 16 orr.

Ziria sarturik dago. Dialogo-mota horietarik kristau ezkertiarrek erretiratu egiten dira. Komunistek bezala kristau ezkertiarrek ere ekintza-batasuna eskatzen dute. Eta halere, komunistek elkarrizketa hauek antolatzen jarraitzen dute. Zergatik? Hauentzat hori ere ekintza politikoa delako, beren *Image de marque* kreatora bidea. Geroxeago ikusiko dugu puntu hau.

Beste arrazoi bategatik ere bizitza laburra ukan behar zuen derrigor elkarrizketa intelektual gisako honek. Zer da ikusi dena? Marxismoaren eta Kristianismoaren ulertzapen oso desberdinak atera dira plazara. Hau dela eta, elkar konprenitzea nekeza zen oso. Horren ondoren — ondorioa ote? — gertatu den fenomenua luzaz mintzo da. Hona non ikusten ditugun marxistak kristianismoa esplikatzen, A. Moine-k egin duenez esate baterako, kristau batzuei esanez duten ulertzapena ez dela zuzena. Berdin ikusten da kristau ezkertiarren aldetik, AKren marxismoa salatzen dutenean. Hontaz ere gero jardungo naiz luzeago.

Gertatzen dena da, Alderdi Komunistak bakarrik duela bide hortan jarraitzeko interesa. Eta interes hori politikoa da, eta politikoa soilik. Eta horrexegatik beragatik, Alderdi Komunistak ez du batere interesik *kristau iraultzaileak* solaskidetzat edukitzeko, gutienak direlako eta «kristau herrian» bertan ere onartuak ez direlako. Elkarrizketa *ofizialago* bat nahiago du. Apezpikumailan ahal balitz, hobe.

AKren esku luzatua

Maurice Thorez Alderdi Komunistako nagusiak, 1930 Inguruan, eskua luzatzen die kristauari. *La main tendue à la Thorez* esan ohi da oraindik.

Egun ere eskua luzatzen die Partiduak katolikoei.

Zer adierazten du jokabide honek? Iritziak arras bitaratzen dira hemen. Batzuentzat hor maliobra politikazko bat besterik ez dago, kristauak erakartzeko, botoak irabazteko asmatua. Beste batzuentzat, ideologiazko zabalkuntza bat legoke, filosofiazko eta politikazko pluralismo baten onarpena.

Zer esan? Lot gakizkion testuen analisiari.

Elkarrizketan urrunen joan dena Roger Garaudy izan da. Eta urrunegi Joan ere. Eta Garaudy Alderditik botatua da, 1970ean. Beste arrazoi askoren artean, hona bat: kristauekiko elkarrizketan filosofiazko laksismoan erorla zelako.

Nanterre-ko Biltzarrean gertatu zen hori. Bilkura hori prestatzerakoan R. Leroy Alderdiko Buruzagitzakoak esana zuen:

Gabonak zirela eta, Roger Garaudy-k frantziskotarren aldizkari batetan [*Evangile aujourd'hui*, 64. zenb.] Jesukristori buruzko artikulua hori argitaratu ondoren, ongi konprenitzen dugu nola ekintza bateratuaren arrazoiak, sakonak izanik ere, filosofiazko desakordioak ez dituztela ezabatzen gogaraztea beharrezko erimatu duten kamarada batzuek.

Premiarik baldin bazen, oraindik ere argiago mintzo da Alderdiko Sekretario Georges Marchais, *La Croix* egunkariari emandako interview batetan (1970-XI-19):

Gu, komunistok, filosofia materialista eta dialektikazko bati atxikitzen gatzaitziko. Pundu hontan ez dugu ilusiorik sortu nahi: marxismoaren eta kristianismoaren artean ez dago teoriarazko elkar-aditze posiblerik, ez ideologiarazko bateratasun posiblezko-rik. Langile komunistek beren mundu-ulertzapena dute, eta langile katolikoeak berena.

Garaudy baten, J. Bonneville baten (11) eta beste askoren kontra, komunismoak filosofia ofizial bat behar duela mantentzen du Alderdiko Zuzendaritzak. Horrela bada, kristau eta marxista izaterik ez dago; Bonneville-k dioenez, kristau bat Alderdian *un militant sous-développé* izan daiteke gehienez ere.

(Lombardo Radice, Italiako Alderdi Komunistako Buruzagitzakoari irakurri diodanez, han ez da batere horrela: V. Kongresotik (Erroma, 1945) PCik bere araudian Alderdiko militanteen erlijio eta filosofia askatasuna ezarri du).

(11) «...plus qu'un marxisme dépassé (...) nous pourrions préférer un marxisme ouvert, acceptant la laïcisation du parti, et donc de l'Etat en prolongement de cette laïcisation du parti. Un parti socialiste ou communiste (et, nous verrons pourquoi, peu importe le nom), un parti socialiste laïque acceptant la vivification interne par des militants d'animations philosophiques ou religieuses différentes nous semblerait plus conforme à la réalité des masses». Ikus «Un socialisme pour aujourd'hui», in *Frères du Monde* 29-30 (1964) 94. orr.

Frantziako AKren jokaera honek, kristauen artean, eskuindarrak poztu eta ezkertiarak haserretu egin ditu. Itxikeria salatzen diote hauek AKri.

AK eta kristau ezkertiarrak

Echanges et Dialogue apaiz-talde ezkertiarreko batek, 1972ko «Pentsamendu Marxista Astean», ea zergatik ez dion Marty kardinalari hotsegin galdetzen dio ironiaz Roland Leroy komunistari.

Aste hori dela eta, *Politique Hebdo* aldizkariko marrazlariak komunista militante bat eta Gotzai bat jartzen ditu eskua eskutan, bata «changer de cap» (12) liburuska horiarekin eta bestea «Testamentu Berria»rekin, bata «Internationale» kantatzen eta bestea «Je suis chrétien».

«Kristau iraultzaileek erremuska egiten dute» idazten du *Politique Hebdo*-k. Bai, ezkertiar berriak haserre dira. Zergatik? Alderdi Komunistak ez du deus nahi kristau iraultzaileekin, gainontzeko ezker berriekin nahi ez duen bezala. Aste hortantxe agertu zenez, honela bil-labur genezake kristau iraultzaileen salakuntza:

Gu geu iraultzaileak gara. Gure Elizan iraultza ekiteari ekin diogu jadanik. Eta solaskide eta partekide gisa gu hautatu beharrean, zuek iraultzaile ez diren kristauekin eta hierarkiarekin (zeinaren kontra borrokan ari bait gara) parte-hartu nahi duzue.

Kristau iraultzaileek zuzen ikusi dute. Minoria iraultzaileari ez baino jendeteriari, kristau masari zuzentzen zaio Alderdia. Alderdiak, lehen egin ohi zuenaren kontra, ez ditu gehiago hierarkia eta basia Elizan bereizten.

Jokabide hontaz hiru puntutan xehetu nahi nuke neure iritzia:

1/ Komunistek ez dute gehiago ideologiazko eztabaidarik nahi. Alderdiak bilatzen (berak proposatzen bait du) duen elkarriketa politikazkoa da, eta ez ideologiazkoa. Ideologian ez dago bateratzerik. Zertarako, bada, Bil-

kura horiek? AK elektoralismoan sartua dagoela eta botoak ez duela usalnik badakigularik, erantzuna bidezkoa da.

Bernard Schreiner jaunak ongi ikusi du hori, eta haren testigutzak ez du zalantzarik uzten:

Leur conception [hots, komunistena] du débat chrétien-marxiste l'a encore récemment prouvé. Lors d'un repas avec les Informateurs religieux, Guy Besse devait déclarer que la PCF ne demande pas aux paysans chrétiens (...) d'avoir une théologie d'avant-garde. L'essentiel c'est qu'ils puissent un jour ou l'autre voter communiste ou «Union populaire». Le PCF tend donc la main aux *masses chrétiennes*. Ce faisant, cette main passe au-dessus d'une frange de militants orientés à gauche qui ne se retrouvent pas dans cette nouvelle église communiste (13).

Pentsatzen nago, 1937an Louis Perceau *Libre Pensée* aldizkariaren zuzendariaren antzera, Alderdi Komunistak ez ote duen pentsatzen *les prétendus catholiques de gauche sont plus dangereux que ceux de droite*. Bai, AKri ustekabeko lekutik atera zaio etsaia, ezkerretik.

2/ Alderdi Komunistak dio ez duela berak kristauen artean hautapenik egin nahi.

R. Leroy jaunak garbi esan zuen Nanterreko Kongresokoan:

Garaudyk egnaren kontrara, guk ez dugu kristau alderdi bat bestearen alde aukeratzen. Guk kristau jendeteria zabalarari proposatzen diogu ekintza bateratua.

Eta G. Marchaisek, interview hartan, ez dio besterik:

Il est évident que nous ne prétendons pas «choisir nos chrétiens», ceux qui doivent être nos interlocuteurs, nous n'entendons pas décider à la place des chrétiens comment ils doivent être chrétiens...

Ezetz? Egia da AKren irizpidea ez dela erlijiosoa, politikoa eta sozologikoa baizik. Baina horrek ez du esan nahi hautapena ez dutenik egin. Egina dute, eta Garaudy-k ez bezalakoa. Garaudy-k «progresistak» hautatu zituen. Alderdiak «besteak», beraz.

(13) Ikus «L'extrême gauche du Christ», in *Les Gauchistes*, La Nef 48, 1972.

Alderdi Komunistak *l'immense majorité du peuple* aukeratu du. Eta kristau aurrerazaleak baztertu.

Duela zenbait urte, *Mutualité*-n Kristianismo barnean dabilten mogimen-
duak aztertuak eta epaituak izan ziren. Horren berri ematerakoan, Jacques
Milhau-k dioenak klarki erakusten du AKren estrategia:

... *Si nous devons nous appuyer et nous déterminer dans notre politique de la main tendue et dans notre dialogue avec les chrétiens sur les seuls chrétiens de gauche, je m'empresse de dire que nous n'irions pas très loin.* Nous avons une politique qui a la prétension d'être une politique d'envergure nationale, d'aborder des questions qui intéressent les plus larges masses et par conséquent nous voulons compter sur les masses fondamentales du peuple de Dieu. C'est pourquoi nous sommes tout aussi attentifs à ce qui se fait dans les paroisses, à ce qui se fait au niveau des diocèses, dans le clergé, parmi les fidèles... [Nik azpimarkatua] (14).

Gehiago oraindik. Alderdi Komunistak ez du begi onez ikusten kristau iraultzaileek Eliz barnean hartu duten jokabidea ere. Bide hortatik, iraultza-
indarren eta herriaren artean haustura sortzen da eta. Honela ikusten dugu
A. Moine teologiazko eztabaidetan ere sarturik, eta kristau zenbaiten joe-
rak salatzen:

Enfin, on ne saurait passer sous silence l'opinion de *Frères du Monde* sur les problèmes de la religion. Ainsi, pour R. Domergue (n° 64) il y a opposition irréductible entre foi et religion. Pour lui «la foi est la force d'autodestruction de la religion» et parlant de la croyance «verticale» en Dieu qui, dit-il, est morte, il critique ceux qui tentent «de faire vivre un cadavre». Disons simplement que des telles opinions et distinctions, outre leur caractère idéaliste et non scientifique, ne correspondent pas à la réalité, et qu'elles risquent fort dres-
ser contre les forces révolutionnaires les masses croyantes qui verront là une entreprise de destruction de leur foi inséparable de leur religion. [Nik azpimarkaturik] (15).

3/ AKn ba ote dago laizizazorik?

Zer erantzun? Irakurle ohartua konturatuko zen dagoeneko, ez dugula
galdetu AK laiko zenentz. Alderdi komunistak behin baino gehiagotan alda-
rrikatu du filosofia ofizial batekiko atxikimendua. Hemendik ondoriozta ge-

(14) *La Nouvelle critique*, otsaila, 1969.

(15) *Cahiers du Communisme*, apirila, 1971.

nezakeena da, alegia, nahiz eta komunistek eta kristauak elkarrekin lan egin dezaten posible eta opagarri izan, denbora berean marxista eta kristau izaterik ez dagoela.

Eta halere, laizizazio gisako bat badago pratikan:

- «Kristau-herriak» AKri botoa ematen dionean, ez dio Alderdiaren filosofiari baietzik ematen. Alderdi horrek irudikatzen eta taxutzen duen indar politikakoa eta programa da hautatzen dutena.
- Alderdia bera, zabalkunde-lana eta proposamenduak herriari egin ohi dizkionean, laizizaturik aurkezten da beti.

Badira —nola ez!— filosofia alde batera uzte hontan AKren beraren epeltasuna ikusten dutenak. Eta ez dira falta hori den hori taktika hutsezat dadukatenak.

Teoriazki ere badago eboluzio bat, edo nahi bada Marx interpretatzeko manera berri bat. Ateismo militanterik ez da AKn. Filosofiazko pluralismoa proposatzen du, ez AKren barnean, baina bai Frantziako gizartean. Ilitchev eta Eguzkialdeko herri komunisten egoera aurpegira botatzen zaien bakoitzean, ez gaudela han eta Frantzia bezalako herri batetan holakorik gertatzea posible ere ez dela erantzuten dute. Eta arrazoi guztiarekin. Casanova jaunak esana aski dut adierazgarritzat:

Il faut regarder quelle était la situation de ces pays lors de l'installation au pouvoir du P.C. L'Eglise y était le plus souvent étroitement liée à l'Ancien Régime. Elle s'y est comportée et elle est apparue comme l'un des principaux adversaires du socialisme. La France d'aujourd'hui est dans une autre situation. Les chrétiens français ont une autre histoire. Cette réalité du catholicisme français que nous avons en face de nous contribue à nous former et à nous transformer, comme la réalité ouvrière a contribué à modifier les chrétiens. C'est pourquoi nous affirmons que nous ne ferons pas la même chose que certains Etats socialistes.

Si nous sommes conséquents avec notre propre théorie, la division fondamentale n'est pas pour nous entre croyants et incroyants mais entre exploités et exploités. Et ce n'est que par l'union de tous les exploités que l'on pourra construire le socialisme. L'instauration du socialisme ne pourra résulter que du plus large consensus. Dès lors ce serait folie que de vouloir imposer notre philosophie. S'il est vrai que la lutte des idées procède de la lutte des classes, on ne peut lutter con-

tre des idées par des méthodes administratives. Il en est en outre impossible que les sciences, les arts, l'innovation technique, la réflexion philosophique puissent se développer s'il n'y a pas libre confrontation entre courants et écoles différentes. Nous l'avons explicité avec clarté à notre comité central d'Argenteuil en 1966. C'est pourquoi l'Etat démocratique nouveau ne saurait avoir de philosophie officielle... (16).

Kristoren ezkerria eta AKren ezkerria

Marxismo «zahar», «klasiko» honen aldean, gaztea, berria dago. Eta marxismo hontan katolikoak barne daude. Ez dira solaskide, lankide baizik. Kristau eta marxistatzat dute askotan bere burua.

Giro hontan elkarrizketak antolatzeak ez du zentzurik. PSUko Sekretario nagusi den Rocard jaunak esan duenez, *guk ez ditugu sekula kristauen eta sozialisten arteko bilkurak antolatuko. Guretzat biak elkar loturik daude. Gure Alderdian badaude gutienik % 55 katoliko. Eta organizazioaren maila gutxietan erantzukizunak badituzte.*

Izan ahal daiteke sozialista eta kristau hauzia 1961-1962 urtetan erabaki da PSU, krisi larri bat pasatuz. Eta hain larria, zeren hil-zorian egona bait da memento hartan: Egiarki hiltzeko arriskua izan du PSUk. Katolikoaren integrazioaren hauziak gure joeren borroka bortizki markatu du. Gaur gauza egina da (17).

Alde hontatik, bada, PSUrentzako ez dago problemarik batere.

Gu alderdi laikoa gara —esplikatzeko du Rocard-ek (18)—. Gu Marxen materialismo historiazkoari atxikitzen gatzaizkio, baina ez haren materialismo dialektikazkoari, filosofiazkoari. Hauxe da, gainera, Marxen lanaren alderdirik ahulena. Filosofia eremuan hautapena egin dezaten libre uzten ditugu guk gure alderdikideak.

(16) Ikus I.C.I. (*Informations Catholiques Internationales*) 426 (1973).

(17) ROCARD, Michel. *Le P.S.U. et l'avenir socialiste de la France*. Ed. du Seuil, 1969, 116. or. or.

(18) Ikus ICI 426 (1973).

Katolikoan joerazko politika

Bi puntu azpimarkaturik hasiko naiz.

Kristau ezkertiarrek ez dute «politika kristaurik» nahi. Fenomenu berri-tua da. Joera eta alderdi guztietan ikus ditzakegu gaur kristauak. Maizago talde ttipietan, halere.

Banaka batzuk kendurik, AKra ez dira sartzen. Erlijiozko eragozpenik ez dute hortarako kristau ezkertiarrek. Oztupoak, politikazkoak dira. Eta gero eta gehiago ikusten dugu AK, Marxen eta marxismoaren izenean kritikatuak. AK baztertzen eta arbuiatzen eta borrokatzen badute, ez da —atzo bezala— fedearen izenean edo erlijiozko kontsiderazioengatik, baizik eta edo estali-nista edo erreformista delako.

Non daude kristauak ezkerrean?

PSUn dira proportzionalki kristauak ugarien.

1969an % 55 zirela zioen Rocard-ek. 1971n, Zuzendaritzako batek zioenez, % 75 ziren, eta berrikitan Alderdira datozenetatik % 80 omen dira kristauak. (Kontutan eduki behar da, garrantziaz jabetzeko, Alderdiko %:60 inguru 1968az geroztik txartela harturikoak direla).

Partidu bezala, PSU atera bada irabazle azken urteotan, joera bezala maoismoa da garailea. Tankera hontako mugimenduetan (batipat *Gauche pro-létarienne* ohian) % 80-90 kristau jatorrikoak sartzen zirela estimatu izan dute gizarte-aztertzaile batzuek. Nondik maoismoaren erakarmena? Maoismoan radikaltasun profetiko bat bilatu dute, ekintzazko berarizkotasuna ere, hiz-kuntza iraultzailea, egiturarik eza aurkitu dute.

Trotskismoak ez ditu horrenbeste liluratu. Hor ere badira, baina gutiago. Ez ote trotskismoak ideologia egin bat, historia bat, antolamendu estrukturu-ratu bat eta barneko diziplina gogorra dituelako?

(Ihaztik hasita edo, ba omen da Frantzian talde ttipi eta «gropuscules» ugari hauen desliluratze bat. Eta bidenabar, Alderdi klasikoetarako joera, hots, AKra eta ASra).

Kristau ezkertiarren «tentazioak»

Nahi bada, ezkerreko politika egin ohi duen kristauaren joerazko arriskuez mintza gaitzke. Esan gabe doa, ez dela beti hor erortzen (19).

● Ezkerrari buruz kritika-izpiritua moteldurik ukan du luzaroan kristau ezkertiarrek. Sartu berria zen, eta sasikume bezala sartua gainera, haren jatorrizko familia ez bait da oraintsu arte ezkerria izan. Bere eta bere familiaren lotsa zen: hortik Elizaren kontrako hain kritika ugariak eta biziak. Familia berriarekiko jokabidea erabat bestelakoa zen. Onartua nahi zuen izan, eta horregatixe dena onartzen zuen. Kosta zitzaion Stalin eta Pragako zanpaketa kondenatzea: marxistek berek egin eta gero gaitzetsi zuen berak ere.

Behin 68ko Maiatzaz gero libreago da. Baina orain ere, ez bere fedea ez kristau heziketak «kondizionaturik» dagoela erakusteagatik, beti nahi du ezker-puntan egon, besteak baino ezkeriago. Denbora berean, Eguzkialdeko politika kritikatu arren, marxismoa bera salatu gabe eginen du hori, betiere erakutsiz marxismotik aldendu diren neurrian okertu direla. (Marxismotik onartzen ez dutena, ateismoa da).

● Garbitasun ezinezko bat bilatzen dute politikan. Partiduen jokabideak, ezagutzearekin etsiten ditu. Ez da arraroa, horregatik, alderdi eta talde batetik bestera horren sarri igarotzen badira. Bestalde, alderdi batetan izan gabe ezkerreko izateko joera gero eta hedatuagoa da.

Politika-alderdietan lanegitekotan, organizazio txikerrak maite dituzte, historia luze batek «zikindu» gabe daudelako, gogorragoak direlako (*plus dures et plus pures*, besteak zioena). Talde ttipi horietan, gainera, kontzesiorik eta ahuleziarik gabe dotrina garbi gordetzea errazagoa da.

● Absolutuaren egarri da kristaua. Justiziaren, balio guztien, absolutua, kalitate guztien absolutua bilatzen du. Eta politikara ere tendentzia bera darama. Baina hain zuzen politika erlatibuaren terrenoa da, joeren jokua, konpromisoen elkarrizketa da. Egoera hortan ez da bere gustora senditzen, zerbaitek huts egiten dio. Zatikatzuz, eskomunikatzuz lasaia gozitzen da.

(19) Ikus hontaz DUQUESNE, Jacques: *La gauche du Christ*, Grasset, Paris 1972, bereziki VII. atala: «Les problèmes des catholiques d'extrême gauche: corps à corps avec le marxisme».

● Politika, moralismo bihurtzen du askotan kristauak. Irizpide moralekin epaitzen eta erabakitzen du dena. Lehen bekataria zena, gaur burgesa, kontserbakorra da. Fariseismora urrats ttipi bat dago. Eta manikeismora batera ez. Izan ere bekatua eta bekataria, bestearen politika-motan dago. Dena sinpleki eta dilemaka hartzeko arriskua dago hemen: zuria eta beltza, ona eta gaitza, ezkerria eta eskuina, iraultza eta kontra-iraultza...

● Katolikoek politikazko heldutasunik-eza salatzen du R. Rémond jaunak (20).

Politika testigutza pertsonala bezala hartzeko joera madarikatua du kristauak. Uste baino gehiagotan apostoladutza eta politikagintza nahasten ditu. Mounier-en iritzia, esate baterako, honena bakarrik ez baino kristau askorena da. Eta marxista baten joka-modutik urrun dago:

Une révolution doit-elle se faire? Oui, elle est notre exigence spirituelle profonde. Donc préparons-la, même si la maladie résiste, même si demain le vieux monde devait trouver l'herbe magique pour prolonger d'un siècle son agonie. Mais alors nous n'aurions pas perdu notre oeuvre, car, pour qui ne réussit pas, il reste de témoigner. Une vie n'est pas brisée qui a porté un grand témoinage.

Sasikumeak ote?

Le catholique, comme catholique, n'a pas le sens de l'avenir: il doit attendre que cet avenir soit passé pour s'y rallier... Heureusement, le catholique comme citoyen reste toujours libre d'adhérer à une révolution. Mais il n'y mettra pas le meilleur de lui-même, et, en tant que catholique, il y est indifférent. Claudel et Jacques Rivière disaient justement que le chrétien gêne les pouvoirs établis, parce qu'il est toujours ailleurs et qu'ils ne sont pas sûrs de lui. Mais pour la même raison, il inquiète les révolutionnaires: ils ne le sentent jamais tout à fait avec eux. Il est un mauvais conservateur et un révolutionnaire peu sûr... (21).

(20) Ikus «Les catholiques français manquent-ils de maturité politique», *Projet*, ekaina, 1967.

(21) MERLEAU-PONTY: *Sens et nons-sens*, Ed. Nagel, 1948.

Katolikoa ez dela iraultzaile zintzoa dio Merleau-Ponty-k. Kontrakoa frogatu nahi lukete gaur kristau ezkertlarrek. Baina zer uste dute ezkertlarrek «azkeneko orduan» iraultzara etorri diren kristauez?

Kristauen artean antikomunistarik falta ez den bezala, ezkertiarren artean altzinako antiklerikal amorratuak ez dira falta. Kristauekiko mesfidantza handia dute hauek. Antiklerikalismoaren gaztelu zaharretan badira oraindik kristauen ezkerretera etortze hau, ezkerre konbertitzeko asmoz egina ez ote dagoen pentsatzen dutenak.

Baina, egia esan, kristauen bihurrera hau ahobatez txalotzen du ezkerre. Positibuki epaitua da.

Baina askotan Alderdiko gizonak kristauen beldur dira. Behin baino gehiagotan kexatu dira. Diotenez, oraindik ere politikaren beldur dira kristauak. Ez dute politika haintzat hartzen: Egia aldarrikatu eta Justizia eraiki nahi lukete, eta hori profeta bezala jokatu. Diotenez, ekintza zuzen dezakeen antolaketarentzako mesfidantza eta mespretxua besterik ez dute, aparato politikoaren higuina eta «basiaren» goraiapamena. Diotenez, ekintza sinbolikoa eta espontaneismoa gehiegi maitatzen dute kristauek, agian taktikazko ekintzak eta konpromisoak arbuizatzen dituzten ginoan. Absolutu egarrizko idealismoz urreratzen zaizkio politikari. «Errealismo politikoaren» arbulapena, absolutua da.

Salakuntza horiek dauden hortan utzirik, ezin du inork ukatu kristauen sartzearekin bizitza berri bat hasi duela ezkerre. Etorrera hau onuragarri izan da, ezkerrearen pentsaera, estruktura eta metodologia birpentsatzeko bati-pat. Halako sentikortasun berezi bat ekarri dute kristauek ezkerre. Alderdi komunistan eta PSUn izana eta gaur PSn egonik, esperientziarik ez eza-gutzapenik falta ez zaion Jean Poperen Jaunak honela balioztatzen du fenomenua:

On ne peut percer la complexité de cette histoire [hots, ezkerrearena, 1960-1970 urtemugetan] sans considérer le facteur nouveau et chaque jour plus considérable des chrétiens dans la gauche. La préhistoire des sectes chrétiennes ou des isolés dans la gauche s'achève à peu près avec la IVe République. Présent au PSU, dans les clubs, à la FGDS, puis au nouveau parti socialiste, ils sont, pour la gauche socialiste, la principale source du renouvellement militant (...).

Il va de soi que les militants de formation chrétienne n'agissent ni ne réagissent comme un groupe homogène. Mais ils apportent dans la gauche une sensibilité nouvelle. Ils ne sont

pas préparés à être du côté des partisans du socialisme de lutte des classes, mais leur pratique militante les y porte souvent. Ils sont à la fois agents et enjeux du grand affrontement qui partage la gauche, et leur reclassement dans la gauche est un aspect essentiel des mutations de notre temps. (...) Le passage massif des militants chrétiens dans la gauche (...) enrichit et complique la vie de la gauche (2).

Kristauk ezkerre aberastu eta nahaspilatu egin dute. Nahaspilatu, hizkuntza aniztasuna sor araziz. Lehen AKko Waldeck-Rochet-ek eta SFIOko Guy Mollet-ek, beti haserreturik ibili arren, 1920 inguruko hizkuntza marxista mIntzaten zutenez gero, aise elkar uler zezaketen biek. Gaur marxismo barnean hizkuntza asko dago, eta Marxen ondoan Proudhon, etabar.

Aberastu egin dute ezkerre. Zahartuxerik zegoen ezkerriari, odol berria eta gaztea eman diote. Parlamentarismoan konfiantza osoa jarria zuen ezkerriari, eglazko borroka-bidea erakutsi diote. Hitz batetan, izpiritu berri bat, irudimen sortzaile bat, sentikortasun aparteko bat ekarri dute ezkerre. Eta hau *hastapen bat baizik ez da*, kantu iraultzaileak dioenez.

Kristau eta marxista batera

Fededun jarraiturik marxismoa hautatu duten kristauak badirela ez da dagoeneko inorentzat sekretu.

Kristau eta marxista izatean ez dago berezko haserrikerik. Elkar osapen bat dagoela esango nuke, haien testuen arabera. Elkar osakuntza hori nongotertzen da, ordea? Bi joera bereiztuko nituke hemen:

- batzuk, marxismoa humanismo bezala ulertuz, kristianismoaren eta marxismoaren artean bateratasun harrigarri bat ikusten dute. Garudy-ren joerakoena denez gero iritzi hau, Pagolaren lanerako uzten dut.
- beste batzuek —gehienak nire ustetan— marxismoa filosofia bezala ez baino zientzia bezala hartzen dute. Hemen ere ez dagoke inongo kontraesanik. Marxismoa historiaren eta proletariaren iraultzaren zientzia bezala hartzen da eta ez materialismo filosofiazkoa bezala.

Eta Fisika berria Galileo-ren orrazionalismotik eta Newton-en enpirismotik bereiz daitekeen bezalaxe uste da bereiz daitezkeela Marxen baitan zientzia eta materialismo filosofikoa.

Joera hontako saiakeretan ezagutzen dudan taxuzkoena Paul Blanquartena da (23). Zer proposatzen du marxismoak eta zer kristau fedeak?

Marxismoak:

- *arrazoizkotasun bat*, hau da, «gizarteko eta gaurko munduko egoeraren kausak adierazten eta erabaki-elementuak ematen duen *modèle opératoire bat*»
- Indarren mugitzaile den *utopia* iraultzaile bat.
- *Ideologia jainkogabeko bat*.

Kristau fedeak, bere aldetik, zera proposatzen digu:

- *utopia* bat, «iraultza batetarako ikaragarri mugitzaile izan daitekeena».
- *ideologia* bat, gisa denez ateismoari kontrajartzen zaila.

Eta Blanquart jaunari ondorioztatzea: Marxismoari hartu behar zaio, bada, arrazoizkotasun hori. Ideologiatik bereiz daiteke, eta hala egiteko interesik handiena dute marxistek berek, iraultzaren onerako. Ateismoa batasunaren aldarean opaltzeko eskatzen die marxistei Paul Blanquart-ek.

Paris, 73 - 07 - 26

(23) Ikus «Foi chrétienne et marxisme dans la révolution» in *Christianisme et Révolution*, Lettre, Paris 1968, 77-85. orr.